

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ — ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В СМГ

Світлана Шумська, Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка

Анотація. У статті розглядаються сутнісні характеристики індивідуалізації викладання фізичного виховання у спеціальних медичних групах вищого педагогічного навчального закладу.

Ключові слова: Індивідуалізація, спеціальні медичні групи (СМГ), фізичне виховання, технології індивідуалізації, суб'єкт навчання.

Характерними рисами системи освіти на сучасному етапі є тенденції демократизації, гуманізації, що віддзеркалюють потреби суспільства у вільних освічених громадянах, у визначенні їх права обирати той рівень освіти, який дозволить максимально розвивати свої здібності, задовольняти різні освітні попити. Ці процеси стають пріоритетними у визначенні освітніх стратегій.

Потреби інтеграції України до європейського та світового освітнього простору зумовлюють необхідність розв'язання ряду складних проблем щодо концептуального переосмислення та модернізації професійно-педагогічної підготовки вчителя і сфери педагогічної освіти в цілому. Освітній простір України не просто змінюється, змінюється його вектор на користь розвитку конкретної людини, передбачається збереження та зміцнення здоров'я студентів у ході навчального процесу. На часі актуальним видається завдання формування національного культу фізично здорової та духовно багаті особистості засобами фізичної культури [1]. Реалізація цього завдання створить максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості студента.

Для науковців у галузі фізичного виховання, викладачів даного предмета у ВНЗ вагомою на сьогодні є **проблема** дослідження стану фізичного виховання студентської молоді. Відомо, що впродовж багатьох десятиліть студентська молодь належала до найбільш здорових соціальних груп населення. Проте в останні роки індекс здоров'я знизився в порівнянні з іншими віковими та професійними групами населення України. Отож, **актуальність** даної проблеми зумовлена необхідністю поліпшення фізичної підготовленості, зміцнення здоров'я та фізичної удосконаленості юнацтва.

Формування стійких мотивацій до здорового способу життя як його головної передумови, забезпечення позитивної соціальної поведінки висвітлені в працях Г.Л. Апанасенка, І.І. Брехмана, Є.Г. Булича, І.В. Мурова та інших. Вирішення цього

завдання можливе, насамперед, у контексті індивідуалізації процесу фізичного виховання, оскільки безумовно передбачає суб'єкт-суб'єктний підхід до організації викладання цього предмета.

Найперші відомі в педагогіці висловлювання про необхідність врахування індивідуальних особливостей учнів та використання індивідуального підходу до них належать ще Я.А. Коменському. У більш пізні часи проблемі організації навчального процесу, заснованого на індивідуальних відмінностях особистості дітей та підлітків, приділяли значну увагу класики педагогіки: П.П. Блонський, А.Ф. Каптерев, С.Т. Шацький та інші.

Дослідженню проблеми індивідуалізації останнім часом присвячені фундаментальні праці таких видатних педагогів та психологів, як Ю.К. Бабанський, А.А. Бударний, А.С. Границька, В.В. Давидов, А.А. Кірсанов, З.А. Малькова, О.М. Пехота, Є.С. Рубанський, І.Е. Унт, В.Д. Шадріков.

Індивідуалізація навчання — це модель організації навчального процесу у ВНЗ, при якій взаємодія відбувається лише з одним студентом. Індивідуальне навчання дозволяє адаптувати зміст, методи і темпи навчальної діяльності студента до його особливостей, вчасно вносити необхідні корективи в діяльність викладача.

У практиці індивідуалізації навчання на сьогодні склались різноманітні способи та прийоми роботи (індивідуальні самостійні завдання, домашні роботи, робота за індивідуальним планом, програмоване та дистанційне навчання). **Метою** даного дослідження було відпрацювання основних ідей та підходів до індивідуалізації оздоровчих технологій, зорієнтованих на формування, збереження і поліпшення здоров'я студентів СМГ.

Дослідження проводилось, у першу чергу, на базі Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка та Полтавського університету споживчої кооперації, а також Полтавської аграрної академії. Воно передбачало кілька етапів:

- діагностика рівня здоров'я студентів СМГ;
- розробка і призначення індивідуальних програм у залежності від рівня фізичного здоров'я студента;
- біолого-валеологічна освіта студентів та перехід засвоєних мотивів вести здоровий спосіб життя у реально діючі;
- реалізація індивідуальних оздоровчих програм на заняттях та в позаурочний час;
- моніторинг за станом здоров'я студентів СМГ.

У своєму дослідженні ми зосередились на технології індивідуально-групової роботи, переваги якої у фізичному вихованні очевидні. Вона, як і будь-яка сучасна педагогічна технологія, являє собою синтез досягнень педагогічної науки та практики, поєднання традиційних елементів минулого досвіду та того, що народжене прогресом, гуманізацією, демократизацією суспільства. Але важливо, що її пріоритетною засадою є індивідуальний підхід у його найбільш сучасному розумінні.

Даний підхід як принцип передбачається певною мірою всіма існуючими технологіями, тому індивідуалізацію навчання можна вважати «проникаючою технологією». Однак технології, які в повній мірі спираються на індивідуалізацію, роблять її основним засобом досягнення мети навчання. Технологію індивідуалізації навчання можна розглядати окремо як таку, що володіє всіма якостями та ознаками цілісної педагогічної технології.

У сучасній педагогічній теорії і практиці прикладами технологій індивідуалізації навчання є:

- індивідуалізація навчання за Інге Унт;
- адаптивна система навчання А.С. Границької;
- навчання на основі індивідуально-орієнтованого освітнього плану В.Д. Шадрікова.

Технології індивідуалізації навчання є динамічними системами, що охоплюють усі ланки навчального процесу: мету, зміст, методи і засоби.

Планування навчального процесу в даних технологіях здійснюється з урахуванням активної участі суб'єктів навчання у всіх операціях. Такий підхід дозволяє краще осмислити весь навчальний процес, представити його як в цілому, так і окремі його етапи, елементи, процедури. Зокрема, реальне планування навчальних занять з фізичного виховання потребує урахування індивідуальних якостей та здібностей студентів СМГ. Все це приводить до більш високої мотивації.

Отож, сьогодні одним з основних напрямків реформування роботи викладачів кафедри фізичної культури і здоров'я Полтавського державного педагогічного університету є перехід від форм масової роботи до особистісно-орієнтованої, що створює умови для індивідуалізації навчального процесу. Викладачами здійснюються пошуки шляхів удосконалення фізичної реабілітації студентів спеціальних

медичних груп, до яких зараховуються студенти, що мають порушення психофізичного стану здоров'я. Студенти з певними вадами здоров'я потребують особливої уваги, розуміння, створення особливого толерантного сприйняття індивідуальних особливостей кожного для оздоровчого середовища, що дасть змогу розширити їх зони здоров'я та ефективно вирішити проблеми фізичної реабілітації. Індивідуалізація навчання, таким чином, передбачає впровадження низки різноманітних навчально-методичних, психолого-педагогічних та організаційно-управлінських заходів.

Важливою умовою позитивного вирішення окреслених проблем є максимальна індивідуалізація та суб'єктна орієнтація фізичного виховання студентів СМГ, осмислене визначення ними своїх можливостей і життєвих цінностей. Тому оновленню на засадах індивідуалізованого підходу підлягають пріоритети, мета, завдання, зміст, організація і технології фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп [2].

Оновлені компоненти навчального процесу лягли в основу моделі фізичного виховання студентів СМГ (рис. 1).

Розроблена модель дала можливість не лише узагальнити та систематизувати існуючі оптимальні умови фізичної реабілітації студентів СМГ, а і значною мірою забезпечити диференціацію та індивідуалізацію фізичного виховання.

Впроваджена нами система роботи з індивідуалізації фізичного виховання студентів спеціальних медичних груп включає як теоретичні основи фізичної реабілітації, так і особливості методики конструювання обов'язкових навчальних та індивідуальних самостійних занять.

Системний підхід до вирішення цієї проблеми визначив розробку нової філософії в діяльності викладача фізичного виховання, в центрі якої — цілісний образ людини, студента педагогічного університету, що інтегрується у світову культуру і здатний до саморозвитку, характерними рисами якого є духовність, гуманність, адаптивність [3]. Викладачами кафедри фізичної культури і здоров'я Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка на основі аналізу літературних джерел з проблем індивідуалізації навчального процесу та з власного педагогічного досвіду розроблені: зміст індивідуалізованих програм, визначені рівні готовності студентів до індивідуалізації навчання, створені методики проведення навчальних занять за новою структурою, впроваджені комплекси вправ для самостійних індивідуальних занять в позаурочний час, для кожного студента СМГ розроблений власний рецепт здоров'я.

На основі **результатів** проведеного дослідження була розроблена і впроваджена в виховний процес

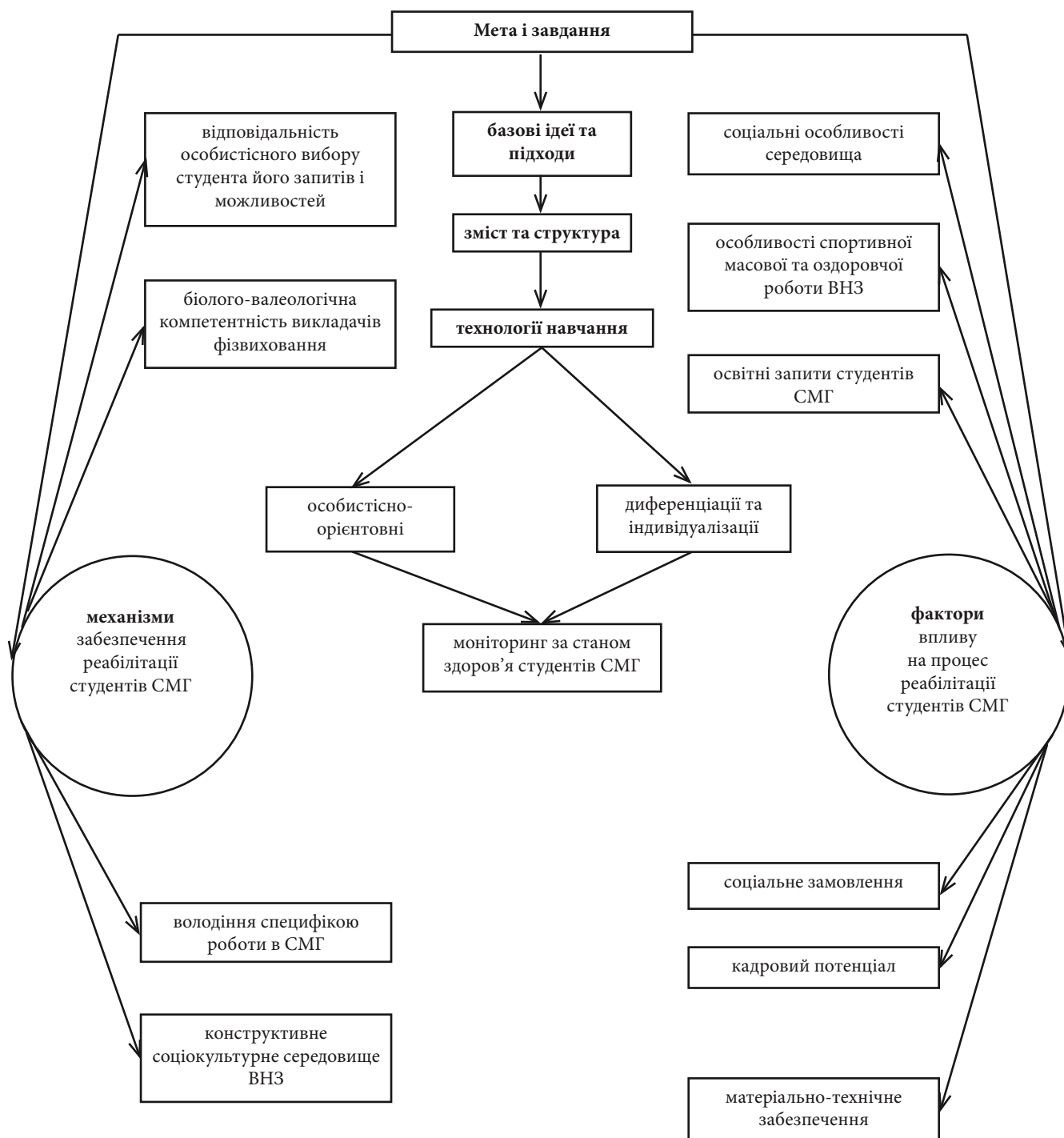

Рис. 1. Базова структурно-функціональна модель фізичного виховання студентів СМГ

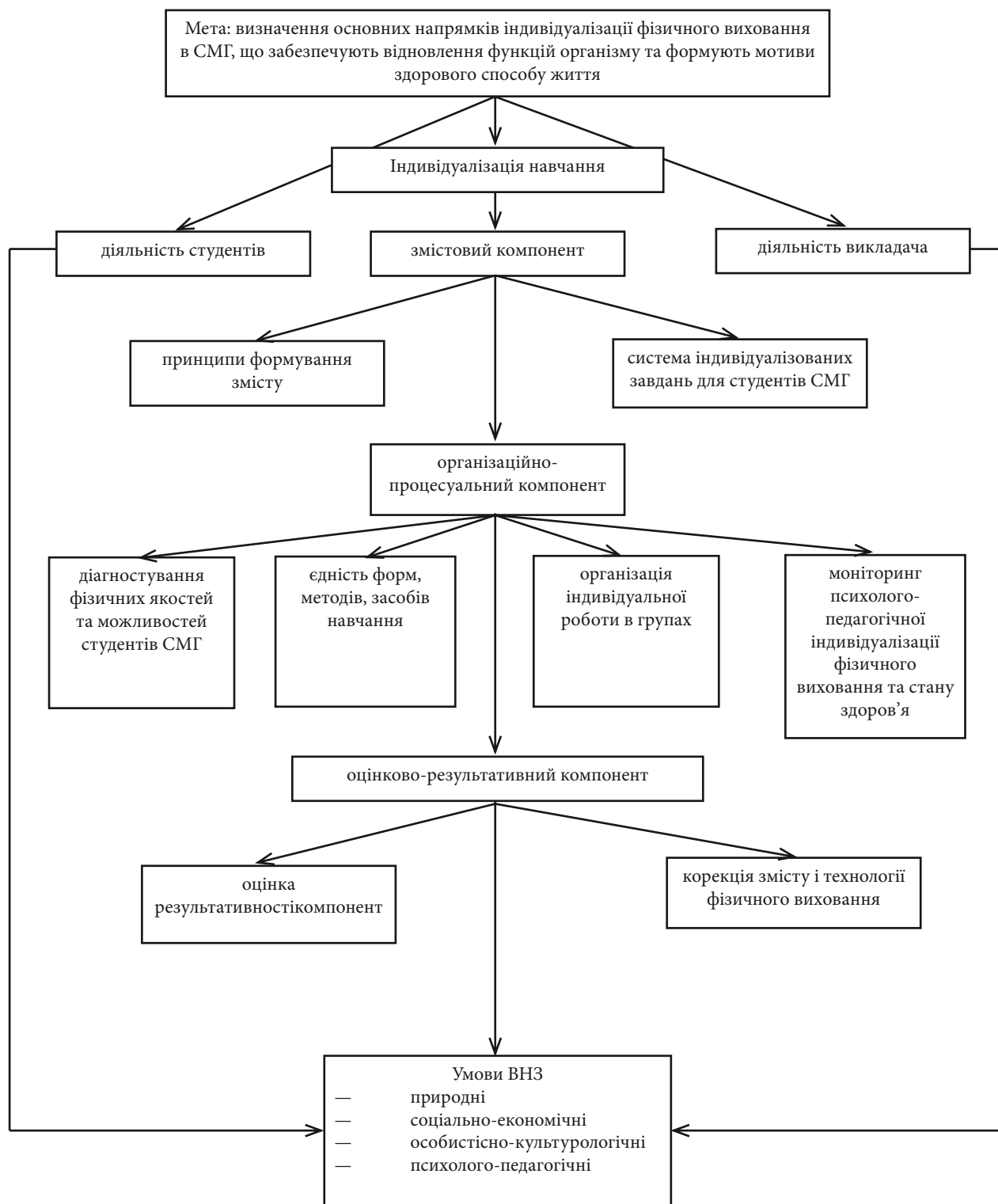

Рис. 2. Модель індивідуалізації фізичного виховання в спеціальних медичних групах

вищого педагогічного освітнього закладу цілісна система індивідуалізації збереження та зміцнення здоров'я студентів СМГ.

Як результат аналізу стану означеної проблеми та визначення підходів до її вирішення автором, запропоновані компоненти моделі індивідуалізації фізичного виховання (рис. 2).

Модель передбачає постановку студента в позицію повноправного суб'єкта навчання, що мотивує його прагнення до самореалізації, прояву самостійності в навчальному процесі. Модель демонструє, що індивідуалізація фізичного виховання здійснюється через взаємопов'язані компоненти: змістовий, організаційно-процесуальний (технологічний) та оціночно-результативний.

На основі проведеної дослідно-експериментальної роботи можна зробити низку **висновків**:

- а) педагогічний ВНЗ має широкі можливості для реалізації принципу індивідуалізації через:
  - добір адекватного особистісним можливостям студентів змісту і технології навчання;
  - усвідомлення суб'єктами освітнього процесу необхідності індивідуального підходу до студентів СМГ;
  - осмислення необхідності впровадження якісно нової моделі фізичного виховання студентів з урахуванням їх індивідуальних, психофізичних особливостей та стану здоров'я;
- б) особливості професійної діяльності викладача фізичного виховання з індивідуалізації навчального процесу обумовлені специфікою стану здоров'я студентів, тому викладачі мусять володіти високим авторитетом, вести здоровий спосіб життя, прагнути максимально наблизитися до ідеальної моделі педагогічної майстерності.

Ми переконані, що забезпечити підвищення якості навчального процесу з фізичного вихован-

ня можливо за умови впровадження на наукових засадах індивідуальної орієнтованості фізичної підготовки, в першу чергу – студентів спеціальних медичних груп. Реалізація такого підходу створить максимально сприятливі умови для розвитку та саморозвитку особистості студента, забезпечить формування стійких мотивацій до здорового способу життя та позитивної соціальної поведінки.

На цьому тлі стає особливо необхідною і яскравою роль викладача фізичного виховання в спеціальних медичних групах, його спеціальна та методична підготовка, валеологічна грамотність та розуміння необхідності індивідуального підходу до кожного студента, що вимагає якісно нового рівня підготовки фахівця, забезпечення його високого інтелектуального потенціалу.

Список літератури

1. Галіздра А.А. Характеристика факторів, що впливають на здоров'я студентів вищих навчальних закладів // Теорія та методика фізичного виховання. — 2004. — № 3. — С. 41—44.
2. Круцевич Т.Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. — К.: Олимпийская литература 1999.
3. Мухін В.М. Фізична реабілітація. — Київ: Олімпійська література, 2000. — 422 с.
4. Педагогическое физкультурно-спортивное совершенствование: Учеб. пособ для студентов вузов /Под ред. Ю.Д. Железнякова. — М.: Академия, 2002. — 384 с.
5. Пехота О.М., Старева А.М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: Монографія. — Миколаїв: Вид-во «Іліон». 2006. — 272 с.
6. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения. — М.: Педагогика, 1990. — 176 с.

Надійшла до редакції 25.12.2006.

Shumskaya S. Individualization of educational process — priority work assignment of teacher of physical education in SMG.

In article the essence descriptions are considered of individualization of teaching of physical education in the task medical forces of higher pedagogical educational establishment.

Keywords: individualization, task medical forces (SMG), physical education, technologies of individualization, subject of teaching.

Шумская С. Индивидуализация учебного процесса — приоритетное направление работы преподавателя физического воспитания в СМГ.

В статье рассмотрены сущностные характеристики индивидуализации преподавания физического воспитания в специальных медицинских группах высшего педагогического учебного заведения.

Ключевые слова: индивидуализация, специальные медицинские группы (СМГ), физическое воспитание, технологии индивидуализации, субъект обучения.